

Leesplezier en leesbegrip van kinderen in de bovenbouw

Het einde van het vak begrijpend lezen! En nu?

Najaarsconferentie Vereniging van Taalspecialisten 5 oktober 2018

Inouk Boerma

SETTING THE SCENE FOR STORY ENGAGEMENT

On determinants of primary school children's
reading enjoyment and comprehension

INOUK
BOERMA

2009

Begrijpend Lezen Nieuwe Stijl

Inouk Boerma, onderwijsadviseur SBZW

Anita Manders, onderwijsadviseur Edux

Marjolein Markhorst, onderwijsadviseur Drielanden educatieve dienstverlening

Inleiding

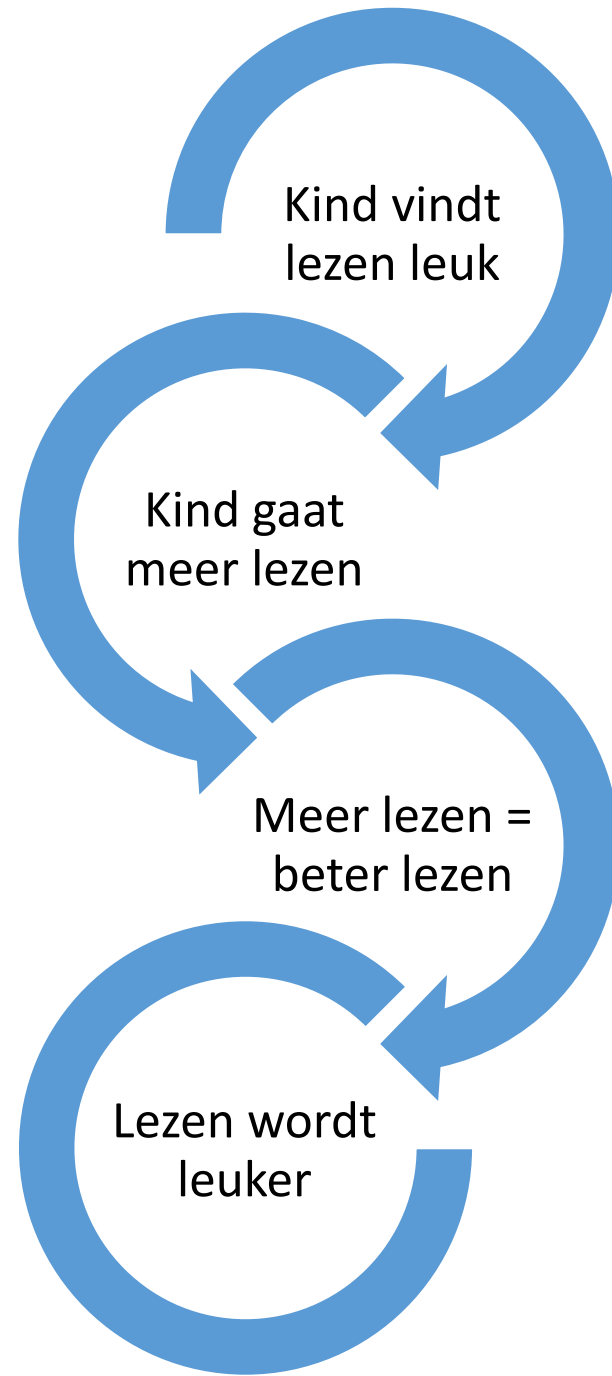
Sinds de jaren tachtig werken scholen in Nederland met methoden voor begrijpend lezen. Indertijd bestonden de lessen in dit vak overwegend uit het maken van vragen over een gelezen tekst. Allengs werd men zich bewust van het gegeven dat deze manier van werken de leesaanpak van leerlingen niet wezenlijk verandert. Hedendaagse methoden voor begrijpend lezen richten zich daarom ook op het optimaliseren van het leesproces. Onderwijs in leesstrategieën staat hierbij centraal.

Onder invloed van allerlei nieuwe inzichten op het gebied van begrijpend lezen, gaat het onderwijs hierin nu opnieuw op de schop. Alternatieven voor de huidige methoden winnen terrein. Daarbij wordt hoog ingezet op het vergroten van de motivatie en betrokkenheid van leerlingen. Functionele, betekenisvolle en actuele teksten vormen het uitgangspunt. De nieuwe media scheppen nieuwe mogelijkheden.

Wat is begrijpend lezen?

Het uiteindelijke doel van het leesonderwijs is dat leerlingen als goede begrijpend lezers de basisschool verlaten (Stoeldraijer & Förner, 2008). Begrijpend lezen is essentieel voor schoolsucces, want bij alle andere vakken wordt een beroep gedaan op de leesvaardigheid. Ook in het dagelijks leven wordt voortdurend een beroep gedaan op het leesbegrip. Volgens Van de Grift (2008) heeft de leesvaardigheid zelfs effect op het salaris dat men later verdient.

Om een goede begrijpend lezer te worden zijn verschillende vaardigheden van belang. Allereerst zijn dat vlot technisch lezen, woordenschat en leesstrategieën. Uit onderzoek van Vernooij (2009) blijkt, dat vooral de eerste twee vaardigheden een sterke duidelijke correlatie met begrijpend lezen laten zien (0.90 en 0.80). De samenhang tussen leesstrategieën en begrijpend lezen komt minder sterk naar voren (0.30). Daarnaast spelen andere zaken een rol, zoals kennis van de wereld, intelligentie, motivatie, interesse en

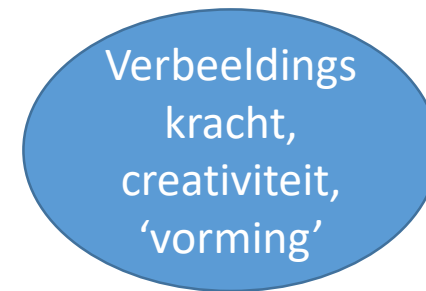
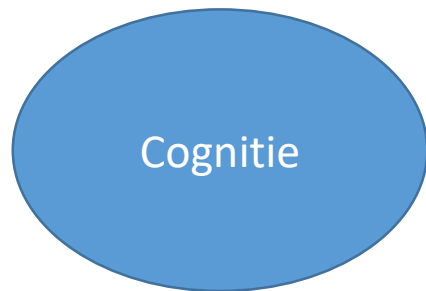
(Mol & Bus, 2011; Stanovich, 1986)

Wat is het doel van begrijpend leesonderwijs?

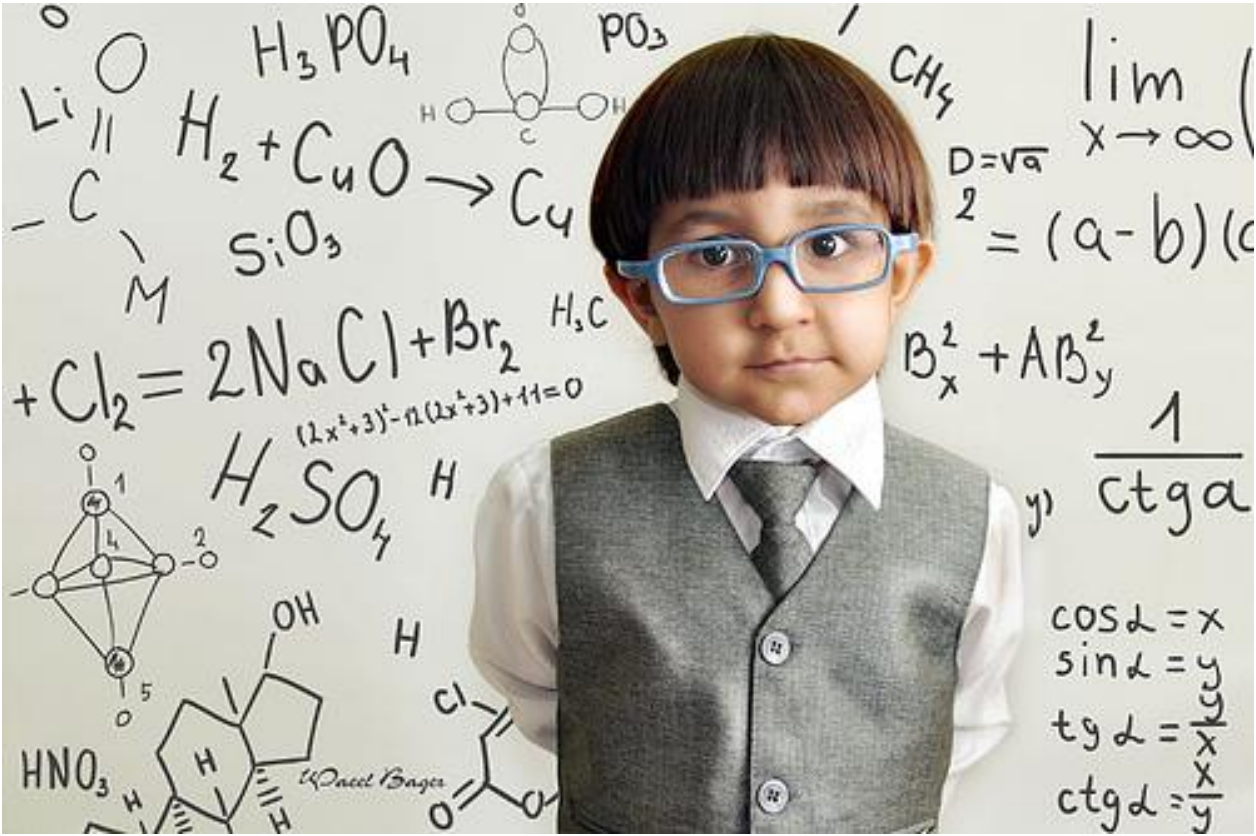
- Dat kinderen leesstrategieën leren
- Dat kinderen weten hoe ze een tekst moeten lezen
- Dat kinderen de vragen goed beantwoorden
- Dat kinderen hoge scores op de Citotoetsen halen
- Dat kinderen de tekst begrijpen
- Dat kinderen over een tekst kunnen praten
- Dat kinderen teksten leren waarderen
- ...

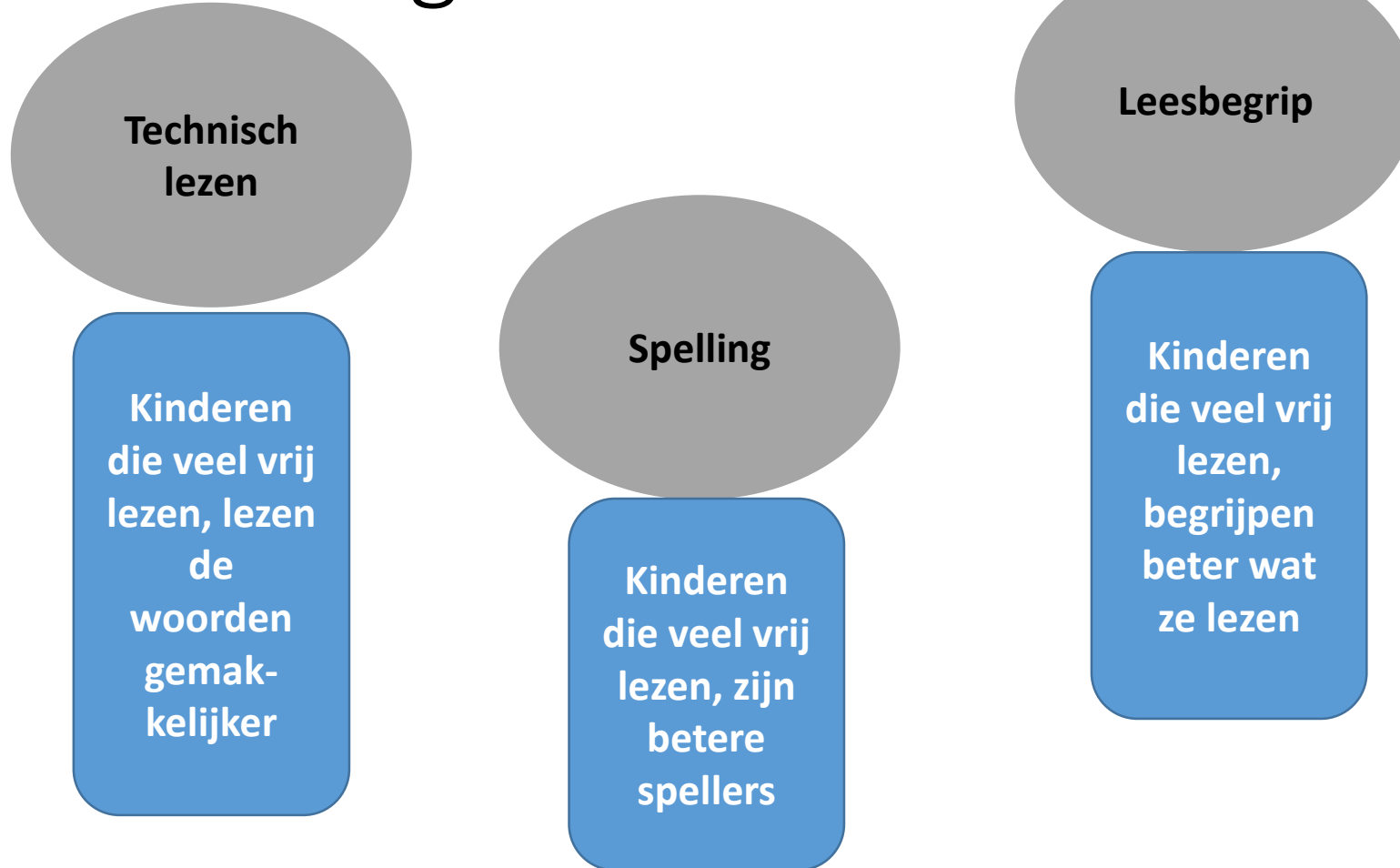
Lezen

Het belang van lezen

Vrij lezen heeft een positief effect op de taalontwikkeling:

Woordenschat

- Vrij lezen draagt bij aan uitbreiding van de woordenschat
  - Verdieping van de woordkennis
  - Nieuwe woorden leren

15 minuten per dag vrij lezen

- **1 miljoen woorden per jaar lezen**
- **1000 nieuwe woorden per jaar leren**

Het belang van lezen

Vrij lezen zorgt ervoor dat kinderen:

- Meer leren over andere ideeën en opvattingen
- Hun kennis uitbreiden
- Hun fantasie ontwikkelen
- Zich leren inleven in andere mensen
- Leren over normen en waarden

Mijn onderzoek naar leesbegrip en leesplezier

- Verbeeldingskracht
- Inleven in anderen (in personages)

- → focus op verhalende teksten

KODO

De weg van de Boog

BERT KOUWENBERG
& MARK JANSSEN

Clavis

Hypothese

De verbeeldingskracht van kinderen (“mental imagery skills”) is betrokken bij het kunnen “lezen” van plaatjes en het combineren van informatie uit tekst en plaatjes

Vragenlijst verbeeldingskracht

De volgende vragen gaan over hoe je een boek leest. Het maakt niet uit of je veel of weinig leest. Geef bij elke zin aan hoe vaak het voorkomt: nooit – soms – vaak – altijd. Kies maar 1 vakje!

1. Ik voel mee met iemand in een verhaal.	☐ nooit	☐ soms	☐ vaak	☐ altijd
2. Als ik lees, zie ik voor me hoe het er daar uit ziet.	☐ nooit	☐ soms	☐ vaak	☐ altijd
3. Als iemand in een verhaal blij is, voel ik dat bijna zelf.	☐ nooit	☐ soms	☐ vaak	☐ altijd
4. Als ik lees, bedenk ik hoe het er daar uit ziet.	☐ nooit	☐ soms	☐ vaak	☐ altijd
5. Als ik een verhaal lees, is het net of ik de personen ken.	☐ nooit	☐ soms	☐ vaak	☐ altijd

Onderzoek in groep 7

- Drie speciaal voor het onderzoek ontwikkelde onderzoekscondities:

1. Experimentele versie:

Plaatjes vertellen een deel van het verhaal en de tekst een ander deel

2. Plaatjes-en-tekstversie:

Dezelfde plaatjes als in de experimentele versie plus de volledige tekst

3. Tekstversie:

Alleen de volledige tekst, geen plaatjes

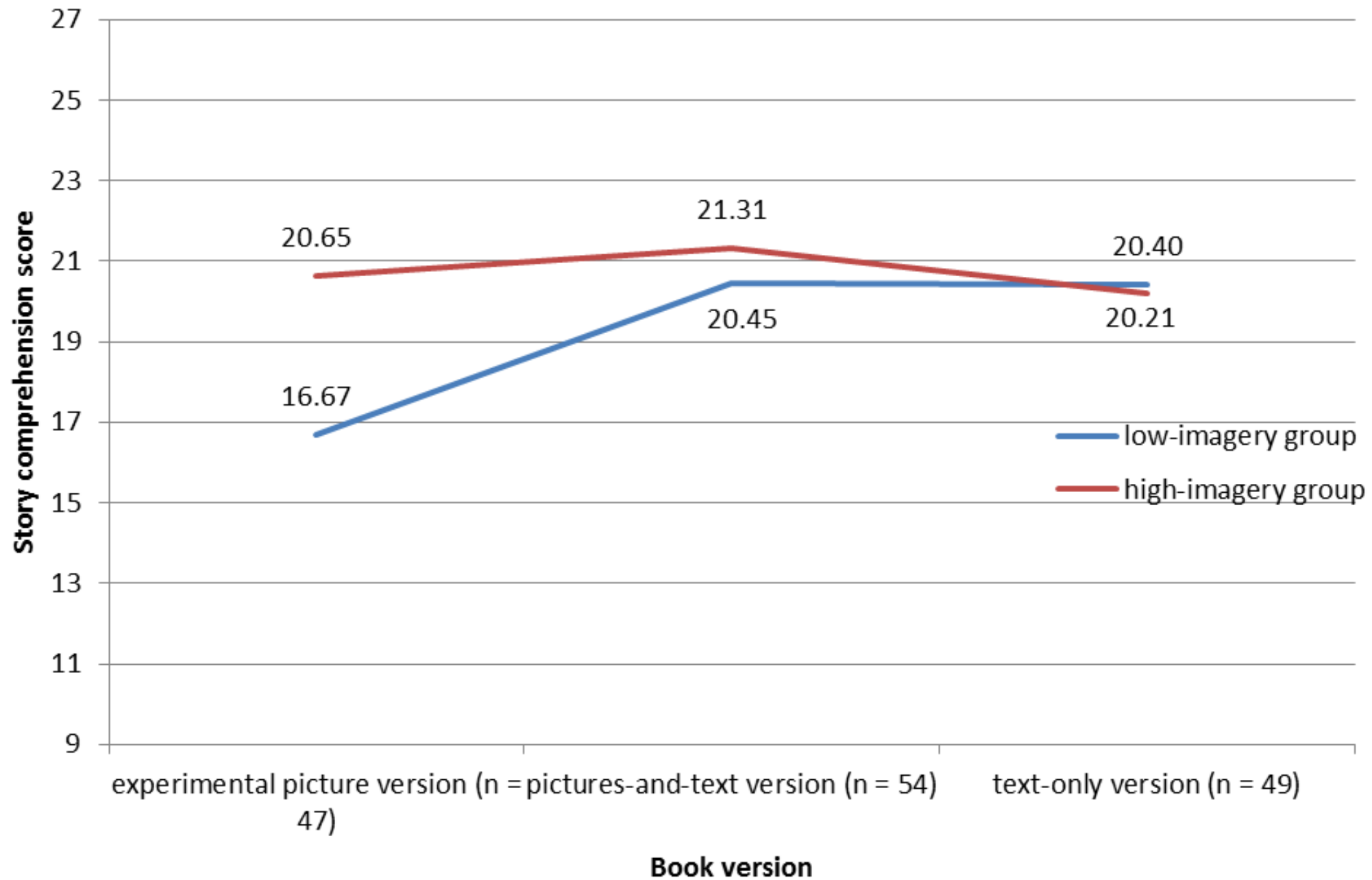

- Toets verhaalbegrip: 28 MC-vragen over het verhaal

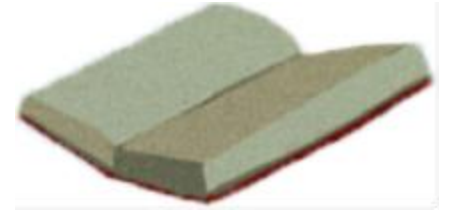
Resultaten

Verbeeldingskracht voorspelde het verhaalbegrip van kinderen die de experimentele versie lazen ($b = 2.54, SE = 1.15$)

Conclusie

- Niet alle kinderen zijn vaardig in het interpreteren van informatie uit plaatjes
- Dit is een vaardigheid die wel belangrijk is in onze multimodale samenleving
- Verbeeldingskracht kan bijdragen aan het combineren van informatie uit tekst en plaatjes
- Aandacht voor visuele geletterdheid en verbeeldingskracht zouden bij kunnen dragen aan beter leesbegrip

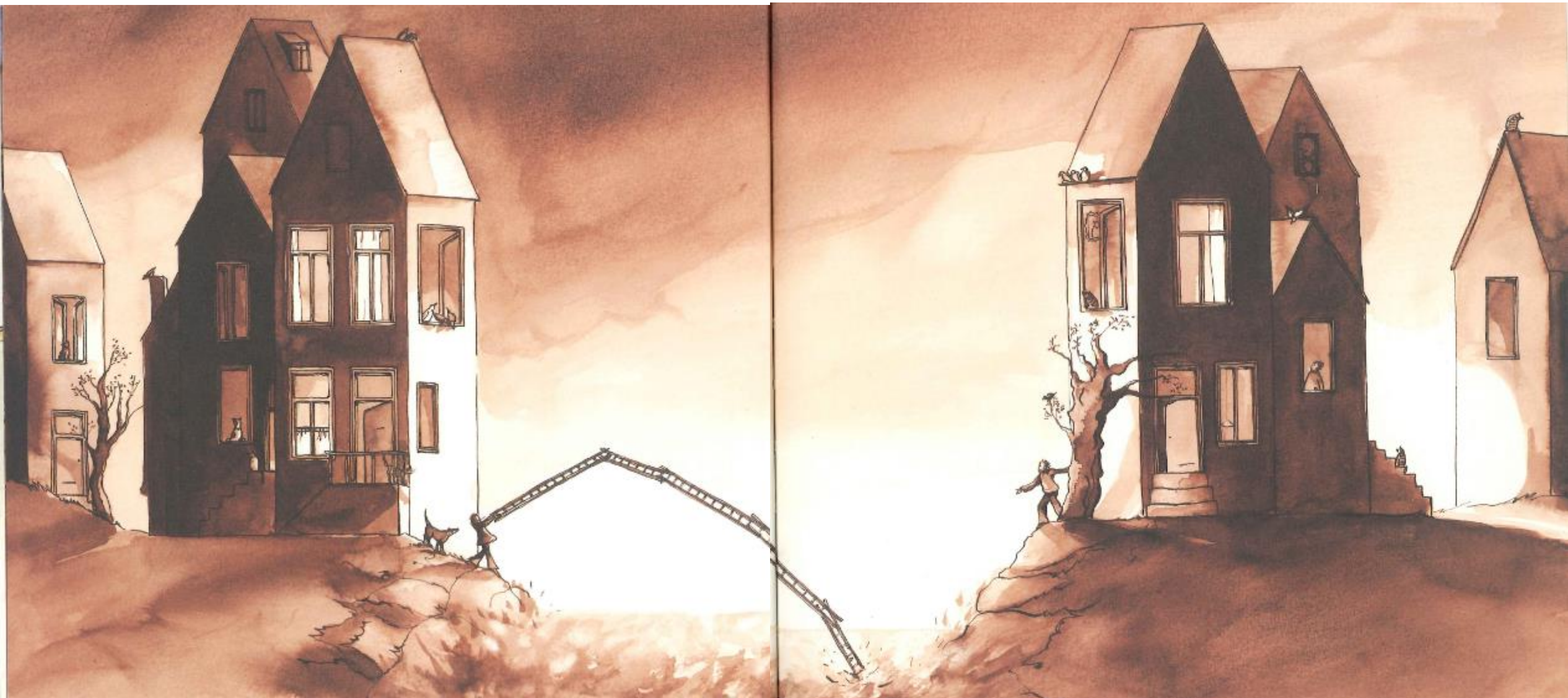
- Boerma, I. E., Mol, S. E., & Jolles, J. (2016). Reading pictures for story comprehension requires mental imagery skills. *Frontiers in Psychology*, 7:1630. doi:10.3389/fpsyg.2016.01630
- <http://journal.frontiersin.org/article/10.3389/fpsyg.2016.01630/full>

Interventie

- Uitgevoerd door vier bachelorstudenten universitaire pabo
- Acht lessen
- Doelen:
  - Plaatjes goed bekijken en interpreteren
  - Plaatje in je hoofd gebruiken
  - Plaatje/filmpje in je hoofd creëren
  - Mentaal model maken gebaseerd op plaatjes, plaatje/filmpje in je hoofd en tekst van het verhaal

- Een paar voorbeelden:

Marjolijn Hof

Mijn opa en

QUERIDO

ik en
het varken
Oma

Mit tekeningen van
Judith Ten Bosch

Wat doet de leerkracht (student)?	Wat doen de kinderen?	Materialen	Opmerkingen	Tijd (min.)
<p>Benoem het doel van de les: <i>De vorige keer hebben jullie geprobeerd om een filmpje te maken in jullie hoofd bij het verhaal dat ik aan het voorlezen was. Daarna hebben jullie een tekening gemaakt van wat jullie hebben gezien in jullie hoofd. Vandaag gaan we weer een filmpje maken in ons hoofd, maar daarna gaan we met woorden opschrijven wat we gezien hebben.</i></p>	Luisteren	Digibord?		2
<p>Vertel dat je gaat voorlezen uit hetzelfde boek als maandag/vrijdag. Gebruik de tekeningen van de kinderen om de voorkennis te activeren (ook al staan de verhaaltjes min of meer los van elkaar). Geef de volgende instructie: <i>Probeer tijdens het luisteren naar het verhaal een soort filmpje in je hoofd te maken van wat er gebeurt. Ik laat geen plaatjes zien, dus jij moet zelf bedenken hoe het er daar uit ziet en wat er gebeurt. Straks, als ik stop met lezen, mag je iets opschrijven over wat je gezien hebt in je hoofd.</i></p>	Luisteren	Print 'Mijn opa en ik en het varken oma' voor groep 4/5		2
<p>Voorlezen - 'Het varken oma' hoofdstuk 2</p>	Luisteren			10
<p>Werkinstructie: <i>Ik ga nu een paar vragen stellen over wat je voor je hebt gezien terwijl ik het verhaal aan het voorlezen was. Je mag het met lege woorden opschrijven</i></p>		Gelinieerd papier Pennen		15

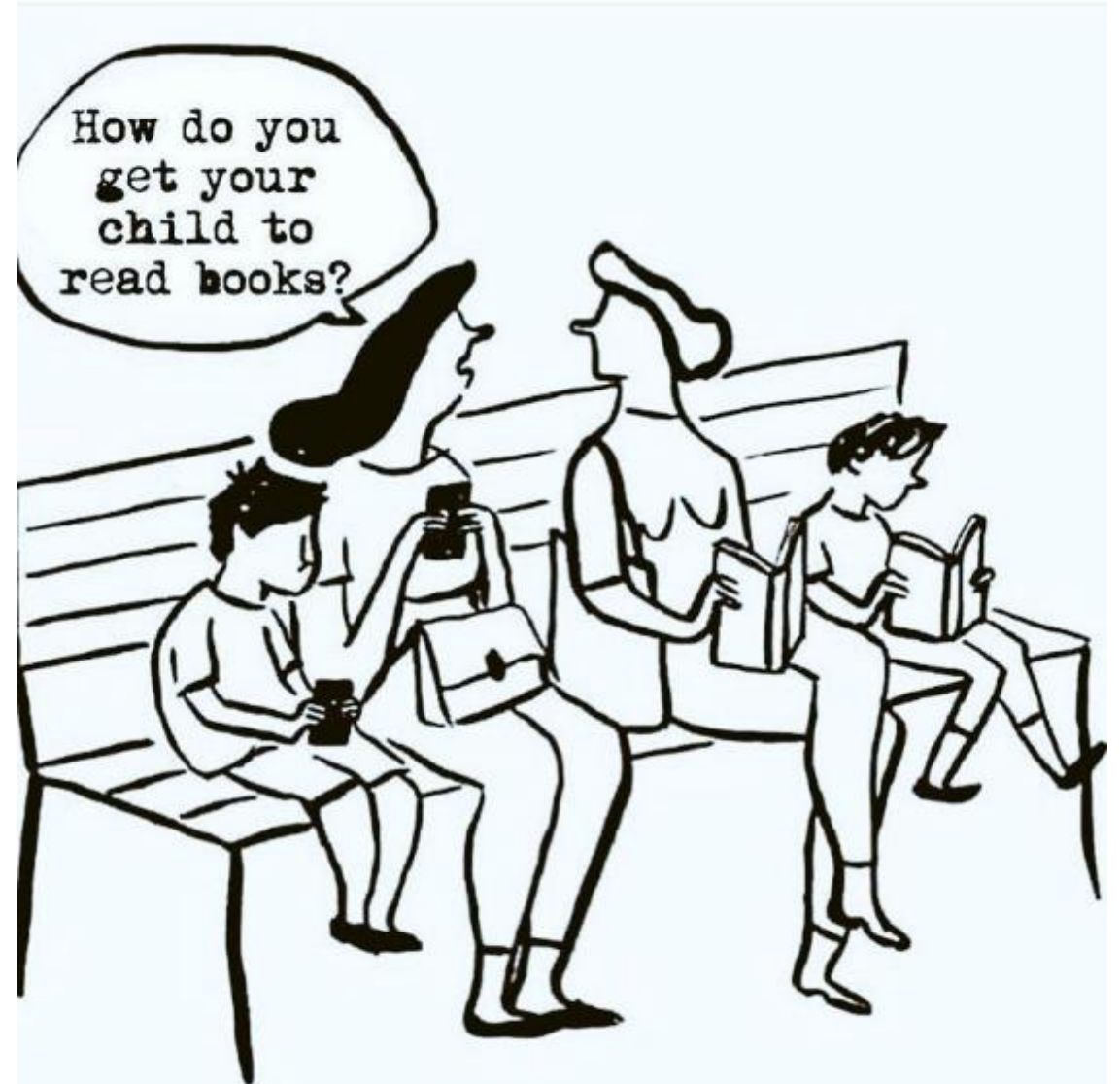

Beter en leuker

- Disclaimer: interventie slechts op kleine schaal uitgevoerd!
- Ongeveer 75% vond dat de lessen hadden geholpen bij het beter begrijpen van teksten
  - *“Ik kan dit ook met andere boeken doen en ik doe het nu ook meer als ik ga stillezen.”*
  - *“Ik snap het verhaal ook al goed zonder een plaatje te maken. Ik maak plaatjes omdat het dan leuker wordt.”*
- Ongeveer 90% vond de lessen leuk
  - *“Het is leuk om een plaatje in je hoofd te maken en daar allemaal dingen mee te doen.”*
  - *“Leuk, want je leert meer over naar plaatjes kijken en dat je ook zelf een plaatje in je hoofd kan maken.”*

Dus: inleven is belangrijk...

- ... maar wat doet de omgeving?

Geletterde thuisomgeving (= HLE)

- Aantal boeken thuis
- Aantal kinderboeken thuis
- Auteurherkenningslijst

*Fill **one** circle only.*

None or very few (0-10 books) --

This shows 10 books

Enough to fill one shelf (11-25 books) --

This shows 25 books

Enough to fill one bookcase
(26-100 books) --

This shows 100 books

Enough to fill two bookcases
(101-200 books) --

This shows 200 books

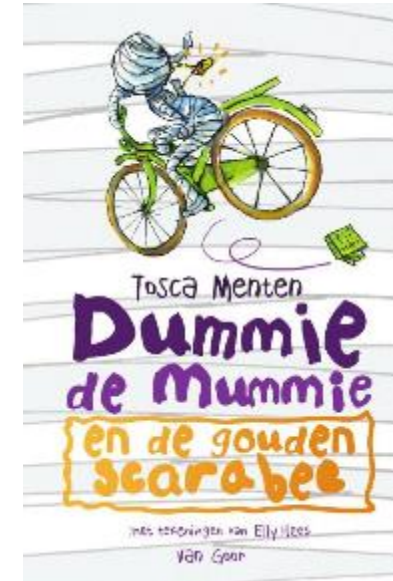
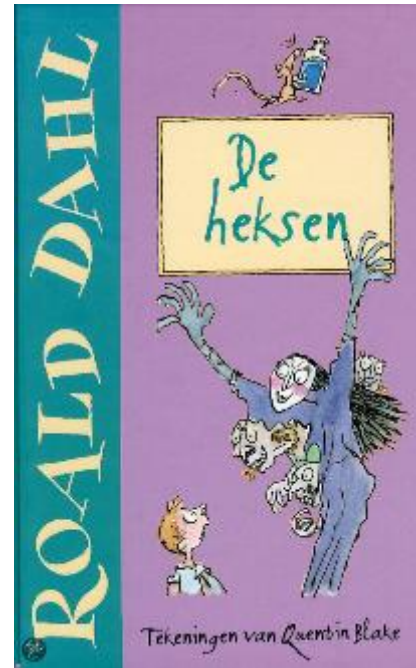
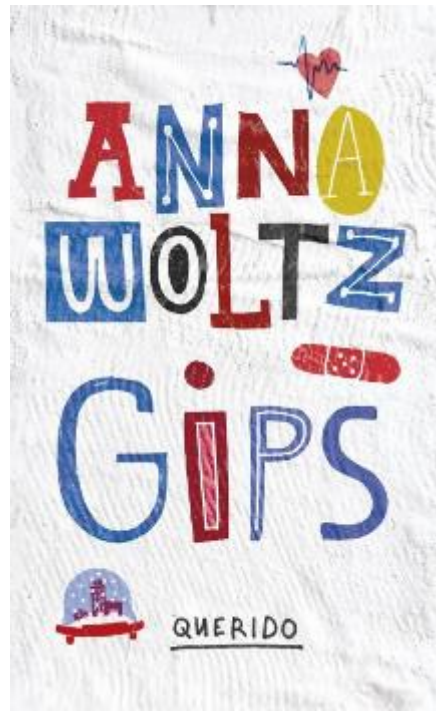
Auteurherkenningslijst

Hieronder volgt een lijst met namen. In de lijst staan namen van echte auteurs die boeken hebben geschreven en namen van mensen die geen boek hebben geschreven. Wilt u de auteurs aankruisen die u kent? Auteurs die u kent, maar van wie u niets gelezen hebt, mag u ook aankruisen.

	Peter Buwalda		Charles MacArthur
	Joy Fielding		Erwin Mortier
	W.F. Smilde		Ruth Newman
	Marianne Fredriksson		P. Nauta
	Sophie Kinsella		Nicci French
	Rian van Heur		J.J. Voskuil

Tests voor de kinderen

- Boekherkenningslijst
- Expressief verbale test
- Cito Begrijpend Lezen
- Mentaliseertest

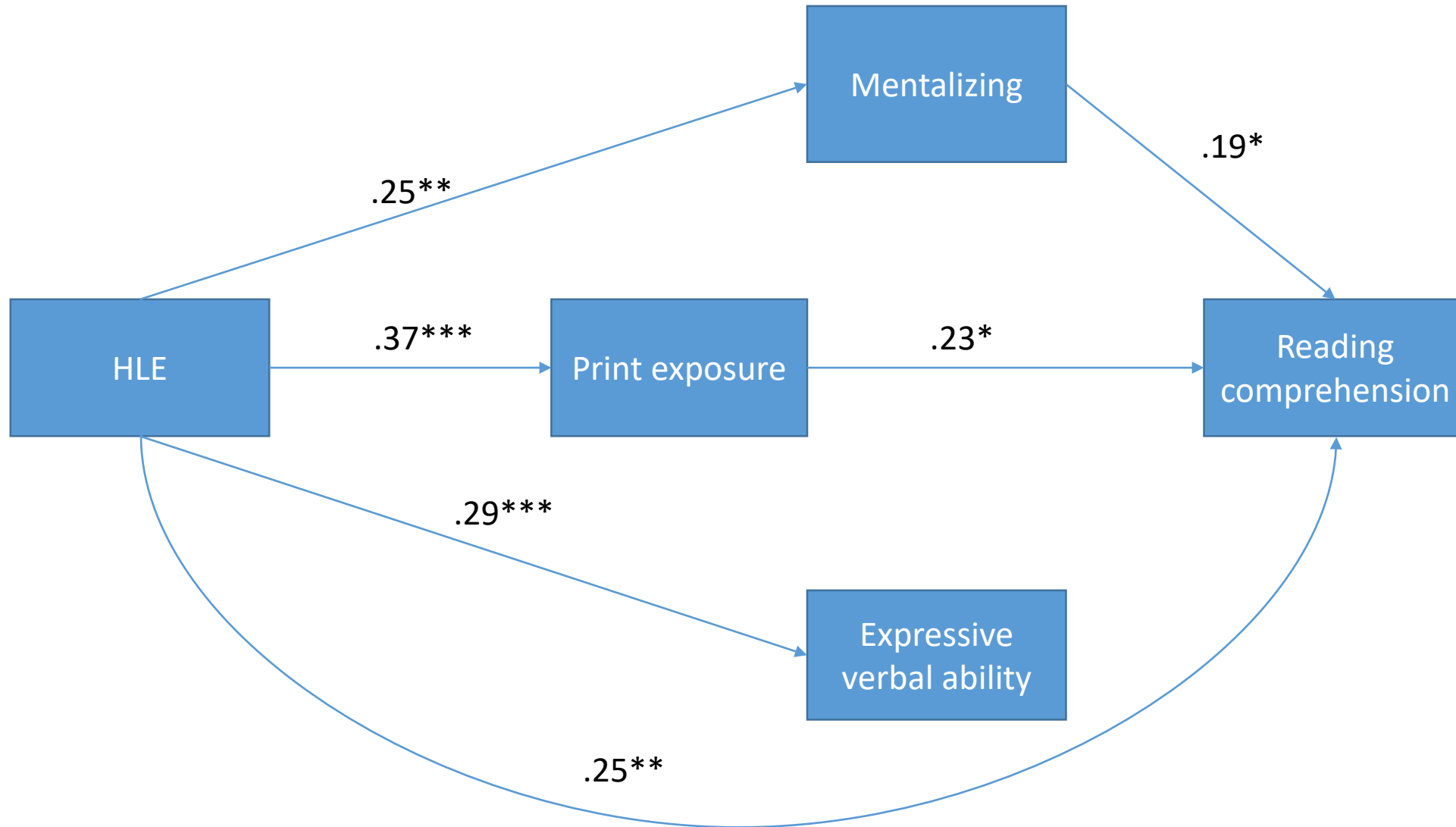

Strange Stories Test

Een inbreker die net een winkel heeft overvallen gaat er snel vandoor. Terwijl hij naar huis rent, ziet een politieman, die net zijn ronde doet, dat hij zijn handschoen laat vallen. Hij weet niet dat de man een inbreker is, hij wil hem gewoon vertellen dat hij zijn handschoen heeft laten vallen. Maar als de politieagent naar de inbreker roept “Hee jij daar! Stop!” dan draait de inbreker zich om, hij ziet de politieagent en geeft zichzelf over. Hij doet zijn handen omhoog en hij bekent dat hij heeft ingebroken in de winkel.

Q: Waarom doet de inbreker dat?

Final model

Conclusies

- De thuisomgeving speelt een rol bij de prestaties op het gebied van begrijpend lezen
  - Dus niet alleen bij jonge kinderen, maar ook bij oudere kinderen spelen de ouders een rol
- Mentaliseren/inleven is een interessante factor
  - Relatie met de geletterde thuisomgeving
  - Relatie met leesbegrip
  - Belangrijker dan expressieve verbale vaardigheden

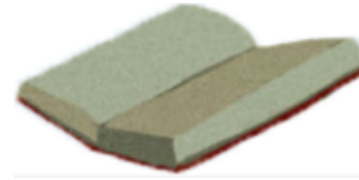
- Boerma, I. E., Mol, S. E. & Jolles, J. (2017). The role of home literacy environment, mentalizing, expressive verbal ability, and print exposure in third and fourth graders' reading comprehension. *Scientific Studies of Reading*, 21(3), 179-193. doi: 10.1080/10888438.2016.1277727
- <http://dx.doi.org/10.1080/10888438.2016.1277727>

Algemene conclusies en implicaties

- Vrij lezen is belangrijk
- Leesplezier en leesbegrip zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden
- Denk verder dan aan alleen cognitieve factoren als het gaat om lezen:
  - Verbeeldingskracht speelt een rol bij leesbegrip.
  - Ook het kunnen inleven in andere mensen en personages speelt een rol bij leesbegrip
- Het goede leesvoorbeeld geven thuis en/of op school kan bijdragen aan leesbegrip
  - Ook nog in de midden-/bovenbouw!
  - Zelf ook lezen -> het goede voorbeeld geven
- Kinderen hebben volwassenen nodig bij het ontwikkelen van hun mentaliseervaardigheden

Het einde van het vak begrijpend lezen! En nu?

- Praten met kinderen (en kinderen onderling) over de verhalen die zij lezen om het begrip van de teksten te verdiepen
- Daarbij de verbeeldingskracht van kinderen stimuleren
  - Alle zintuigen gebruiken
  - Een plaatje of filmpje maken in hun hoofd van wat zij lezen
- En aandacht voor wat de personages in het verhaal voelen/denken/willen; waarom handelen ze zoals zij handelen
- → dieper leesbegrip en meer leesplezier

Bedankt voor uw aandacht

i.boerma@ipabo.nl

